

Международна конференция „Трите страни на една история: Балканите, степите и пустата, или триъгълната матрица на края на неолитните култури“ 26–29 февруари 2024, Букурещ, Румъния

Камен Бояджиев ^a

^a Отдел Експозиции, Национален археологически институт с музей, Българска академия на науките, София 1000, ул. Съборна 2; kamenyb@abv.bg

International conference “Three sides of every story: the Balkans, the Steppe and the Puszta, the triangular matrix of the Neolithic collapse” 26th–29th February 2024, Bucharest, Romania

Kamen Boyadzhiev ^a

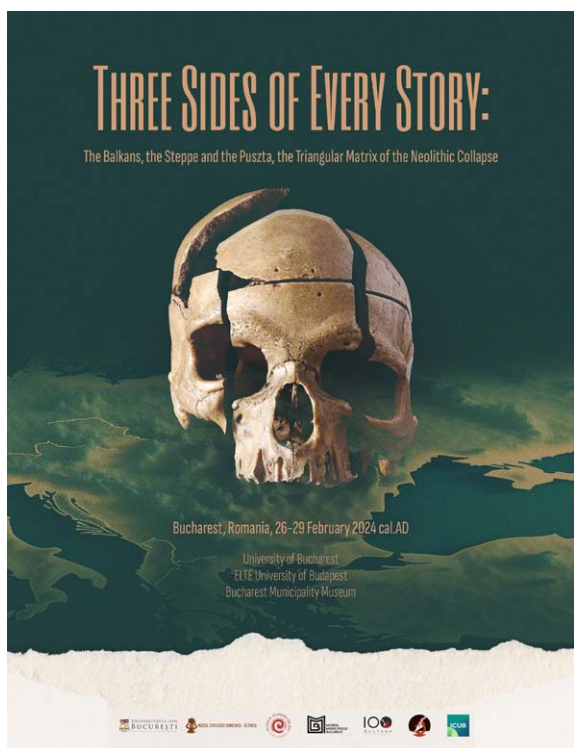
^a Exhibitions department, National Archaeological Institute with Museum, Bulgarian Academy of Sciences, 2 Saborna Str., 1000 Sofia, Bulgaria; kamenyb@abv.bg

От 26 до 29 февруари 2024 г. в Букурещ, Румъния, се състоя международна научна конференция на тема „Трите страни на една история: Балканите, степите и пустата, или триъгълната матрица на края на неолитните култури“. Тя бе организирана от Университета в Букурещ, Градския музей на Букурещ и Университета ELTE Eötvös Loránd в Будапеща, Унгария. Домакин на събитието бе Университетът в Букурещ.

Конференцията се проведе в хибриден формат – присъствено и онлайн. Участие взеха над 40 учени от осем държави – Румъния, Унгария, България, Сърбия, Молдова, Франция, Великобритания и Германия (обр. 1–2). Те представиха 20 доклада, разделени в пет тематични сесии. Презентациите бяха съпътствани и от постерна сесия.

Встъпителният доклад бе изнесен от Каталин Лазар и Енико Маджари. Те представиха основния фокус на конференцията – проследяване на процесите, довели до края (или трансформацията) на впечатляващите праисторически култури, развили се в Югоизточна Европа през V хил. пр.Хр. (определяни в някои съвременни държави като къснееолитни, а в други като халколитни). Акцент в тяхната презентация, както и в голяма част от последвалите доклади, бяха съвременните изследвания на климатични промени в този период и тяхното отражение върху праисторическите общества.

Първата сесия от конференцията бе посветена конкретно на гео-климатичните промени. Докладът на Енико Маджари и колектив синтезира по изключително добър и полезен начин информацията от различни анализи, различни научни области и различни биотопи, включ-

Обр. 1. Постер на конференцията
Fig. 1. The poster of the conference

ващи данни за промени в средногодишните температури, в лятното и зимно количество на валежите, в растителната покривка. Авторите очертаха както някои разминавания и проблеми в резултатите, така и основните тенденции по отношение на климатичните промени и хронологическите им рамки. Докладът на Алфред Веспремеану–Стро и колектив бе концентриран върху микрорегиона, обхващащ долината на р. Кълмацуй в Югоизточна Румъния. Въз основа на направените палеогеографски изследвания авторите предлагат хипотеза за предпочитаните от неолитното население хабитати.

Втората сесия бе фокусирана върху отражението на природните фактори и промени върху неолитната/халколитната икономика и упадък на праисторическите общества в региона. Презентацията на Ана Гарсия-Васкес и колектив бе посветена на резултатите от проучване на диетата на праисторическите обитатели на днешна Румъния от мезолита до бронзовата епоха, базирано на стабилни изотопи. Следващият доклад, на Дияна Хангану и колектив, представи многостранно изследване върху промените в растителната покривка в долината на р. Мостица (Южна Румъния), включващо анализи на полен, макро-ботанични останки и седименти. То демонстрира интересни флукуации в използването на земята през различните праисторически периоди, вероятно свързани с промени в основните поминъци на населението. С темата на тази сесия бяха свързани и представените постери.

Третата сесия бе посветена на данните от археозоологичните изследвания и ценната информация, която те предоставят както за развитие на скотовъдството и лова, така и за мобилност на популациите. Докладите на Валентин Раду и Адриан Балашеску бяха концентрирани върху фаунистичните изследвания на обекти от VI–IV хил. пр.Хр. в два различни микрорегиона – Добружда и долината на р. Мостица. Те илюстрираха както някои хронологически тенденции, така и регионални различия, и дори особености, характерни за конкретни обекти (напр. по-значителна роля на лова). Презентацията на Александър Уилкинсън и колектив обогати картината, като включи анализи на стабилни изотопи от животински останки от култура Чернавода. Сравнението на резултатите с такива от предхождащата култура, Гумелница, спо-

Обр. 2. Участниците в конференцията
Fig. 2. The participants in the conference

ред авторите предполагат промени в скотовъдните практики.

Четвъртата сесия бе най-наситена и обхвана различни аспекти от трансформациите и упадъка на неолитните/халколитните общности в разглеждания регион, от Сърбия до Украйна. Колегите от Сърбия (Драгана Филипович и колектив) представиха комплексен анализ на промените, последвали края на култура Винча в Централните Балкани и характеризиращи стопанството, селищния модел и материалната култура в края на V и началото на IV хил. пр.Хр. Докладите на Владимир Славчев и на Камен и Явор Бояджиеви разгледаха ситуацията в днешните български земи, фокусирайки се съответно върху навлизането и развитието на култура Хаманджия в Добружда и върху различните аспекти и възможни обяснения за края на халколитните култури в района и последвалото му обезлюдяване през IV хил. пр.Хр. Константин Преотеаса представи обобщаващ преглед на развитието на култура Кукутени и забележителната устойчивост на нейните носители с оглед както на дискутираните климатични промени, така и на контактите с носителите на култура Чернавода. Последвалите два доклада, на Денис Топал и на Джон Чапман и Бисерка Гайдарска, се фокусираха върху някои съществени аспекти от развитието на сродната култура Триполие – в първия случай бе поставен акцент върху трансформацията на погребалните практики в резултат от появата и навлизането на надгробните могили, а във втория – върху ролята на ограждащите селища ровове (или липсата на такива) като основни елементи от груповата идентичност. В последната презентация от тази сесия Жан-Пол Демул предложи пъстър и добре поднесен обзор върху развитието на изследванията и хипотезите, обясняващи края на халколитните култури в Югоизточна Европа и навлизането на „индо-европейските племена“.

Последната, пета сесия бе посветена на промените в социалните и културни модели и в материалната култура в края на V–IV хил. пр.Хр. Тя обедини пъстра палитра от различни аспекти на тези промени и различни региони, включваща както конкретни находки, така и обобщаващи изследвания. В първия доклад Александра Андерс направи много интересен и подробен обзор на трансформациите на прехода от късен неолит към ранен халколит в днешна

Унгария и възможните обяснения за тях, обвързвайки ги и с темата за климатичните промени. Презентациите на Лоранс Манолакакис, Петя Георгиева и Йордан Милев, Йован Митрович и Селена Витезович бяха фокусирани върху специфични черти на материалната култура. Л. Манолакакис разгледа подробно технологията, развитието и разпространението на емблематичните за V хил. пр.Хр. на Балканите кремъчни „супер-пластини“ и тяхното значение за халколитните общества. П. Георгиева и Й. Милев представиха изключително интересна находка на медна кама от Козарева могила. Й. Митрович и С. Витезович разгледаха проблема с промените в духовната сфера в култура Бубани хум Ia, отразени в почти пълното изчезване и схематизацията на антропоморфната пластика след края на култура Винча. Последният доклад, на Генади Сърбу, бе посветен на задължителния елемент от халколитните култури – керамиката. Той представи интересни наблюдения върху трансформацията на керамичните комплекси във финала на култура Триполие, в селищата тип Хородища–Гординещ.

Атрактивна добавка към научното ядро на конференцията бяха дискусиите относно навлизането на изкуствения интелект в научната сфера и възможностите за неговото използване.

Конференцията протече в изключително колегиална атмосфера, с ползотворни дискусии както в предвидените интервали между докладите, така и в неформална обстановка след сесиите. Докладите и дискусиите демонстрираха ползата и нуждата от съвременен интердисциплинарен подход и съчетаването на регионални изследвания с надрегионални наблюдения и синтези, способстващи за по-адекватното разбиране на процесите, довели до края на халколитните култури в Югоизточна Европа.